

ترکیه و مسئله بریکس

روز ۴ سپتامبر، روزنامه کومرسانت گزارش داد یوری اوشاکوف، دستیار رئیس جمهور، ولادیمیر پوتین، تأیید کرده که ترکیه رسماً خواهان عضویت کامل در گروه بریکس (برزیل، روسیه، هند، چین، آفریقای جنوبی) شده است. او همچنین اعلام کرد که این سازمان در حال بررسی این درخواست پیش از اجلاس بریکس در پاییز امسال است.

این اجلاس قرار است در شهر کازان روسیه در تاریخ ۲۲ تا ۲۴ اکتبر برگزار شود و اوشاکوف تأکید کرد که رجب طیب اردوغان، رئیس جمهور ترکیه نیز در آن حضور خواهد داشت.

این اظهارنظر از سوی اوشاکوف به شایعات چندین‌ماهه‌ای که پیرامون این موضوع مطرح بود پایان داد. مقامات دولت اردوغان که به صورت ناشناس درباره دلایل این اقدام توضیح داده‌اند می‌گویند یکی از دلایل این درخواست این است که «مرکز ثقل ژئوپلیتیکی در حال تغییر از اقتصادهای توسعه‌یافته به سوی بازارهای نوظهور است.»

الکساندر سافونوف، دانشمندسیاسی برجسته روس، در خصوص انگیزه ترکیه برای این تصمیم گفت: «ترکیه یکی از کشورهایی است که از نظر مسیرهای تجاری جهانی، به‌ویژه میان اروپا و آسیا، در موقعیت مطلوبی قرار دارد. این عامل دولت ترکیه را مجبور می‌کند تا به دنبال بیشترین تعداد ممکن از ارتباطات باشد که بتواند از این ویژگی‌های لجستیکی استفاده کند. البته بریکس به‌عنوان یکی از پلتفرم‌های اقتصادی پیشرو، به ترکیه در این راستا فرصت‌های بیشتری می‌دهد؛ از جمله در برقراری روابط با چین، روسیه و ایران.» عضویت در بریکس فرصت‌هایی برای ترکیه فراهم می‌کند تا واردات خود از چین و روسیه را افزایش دهد و دسترسی بیشتری به بازارهای صادراتی این کشورها پیدا کند، در عین حال وابستگی خود به ایالات متحده و اتحادیه اروپا را کاهش دهد.

علاوه بر این، ترکیه ممکن است به بریکس به‌عنوان منبع جدیدی برای تأمین مالی نگاه کند. بر اساس مقاله بلومبرگ، «بریکس خود را به‌عنوان جایگزینی برای نهادهایی که اعضایش معتقدند تحت تسلط غرب هستند، مانند بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول، معرفی می‌کند. اعضای جدید می‌توانند از طریق بانک توسعه بریکس به منابع مالی دسترسی پیدا کنند و همچنین روابط سیاسی و تجاری خود را گسترش دهند.»

اگر چه ترکیه ادعا می‌کند که قصد دارد عضویت و مسئولیت‌های خود در ناتو را حفظ کند و این اقدام ادامه‌ای رسمی از استراتژی چندقطبی آن برای دستیابی به بازارهای جدید و اطمینان از مسیرهای تجاری جدید است، اما این تصمیم ممکن است صرفاً براساس فرصت‌های اقتصادی نباشد.

حرکت ترکیه به سوی بریکس می‌تواند نشان‌دهنده نارضایتی مداوم آن از مذاکرات طولانی‌مدت عضویت در اتحادیه اروپا باشد. این مذاکرات که از سال ۲۰۰۵ آغاز شده‌اند، پس از سرکوب گروه‌های مخالف در ترکیه پس از کودتای ناکام سال ۲۰۱۶ و پرسش‌های باقی‌مانده در مورد تعهد اردوغان به ارزش‌های دموکراتیک، متوقف شده‌اند.

اتحادیه اروپا نسبت به درخواست ترکیه برای عضویت در بریکس ابراز نگرانی کرده است و بیان کرده که به‌عنوان یک کشور نامزد عضویت در اتحادیه اروپا، آنکارا باید «به ارزش‌ها» و ترجیحات سیاست خارجی اتحادیه اروپا «احترام بگذارد»: هر چند آزاد است که به ائتلاف‌های دلخواه خود بپیوندد.

این درخواست ممکن است نشان‌دهنده نارضایتی ترکیه از ناتوانی ایالات متحده و غرب به‌طور کلی در متوقف کردن حملات اسرائیل به غزه و همچنین نگرانی از گسترش درگیری‌های نظامی در خاورمیانه باشد. اردوغان در شرایط دشوار سیاسی قرار دارد و تلاش می‌کند تا میان منافع خود با ناتو از یک‌سو و کشورهای مسلمان از سوی دیگر، تعادل برقرار کند.

علاوه بر دلایل ذکرشده، علاقه کنونی ترکیه به پیوستن به بریکس ممکن است به دلیل برگزاری اجلاس بریکس در کازان و اهمیت بالای موفقیت آن برای مسکو باشد. عضویت ترکیه در این سازمان می‌تواند برای هر دو کشور ترکیه و روسیه مفید باشد، چراکه این دو از زمان آغاز جنگ روسیه در اوکراین در سال ۲۰۲۲ روابط دو جانبه قوی داشته‌اند.

محمدحسین لطف‌الهی

خبرنگار گروه بین‌الملل

تنها دستاورد سفر ۸ شهریورماه جیک سالیوان، مشاور امنیت ملی توافق برای تداوم گفت‌وگوها در سطوح عالی از جمله میان سران دو کشور بود؛ در حالی که چالش‌های اصلی روابط دو جانبه چین و آمریکا همچنان بدون تغییر باقی مانده‌اند.

برای ایالات متحده، هیچ اولویتی در سیاست خارجی بالاتر از مدیریت روابط با چین یا به تعبیر دقیق‌تر مهار چین نیست. در طول دودهمه گذشته، بسیاری از رهبران سیاسی در آمریکا تأکید کرده‌اند که سیاست خارجی ایالات متحده باید بیشتر بر آسیا متمرکز باشد. در سال ۲۰۰۹، هنری کیسینجر، وزیر امور خارجه سابق آمریکا اعلام کرد که «مرکز ثقل تحولات بین‌المللی در حال تغییر است و از اقیانوس اطلس به اقیانوس آرام و اقیانوس هند منتقل می‌شود.» در سال ۲۰۱۱، هیلاری کلینتون، وزیر امور خارجه وقت آمریکا گفت که ایالات متحده پس از آنکه منابع انرژی بسیاری را در مناطق دیگر جهان از جمله افغانستان و خاورمیانه تلف کرد، مرکز توجه خود را منطقه آسیا (سیاست ثقل گرایی آسیایی) قرار خواهد داد. در سال ۲۰۲۲ نیز جو بایدن، رئیس جمهور آمریکا گفت: «بخش اعظمی از سرنوشت آینده اقتصاد در قرن بیست‌ویکم در منطقه آسیا و اقیانوسیه نوشته خواهد شد.» از نظر منطقی هم با هر سنج‌های آسیایی از استراتژیک‌ترین مناطق در جهان امروز به شمار می‌رود. بیش از نیمی از جمعیت جهان در این منطقه زندگی می‌کنند، ۶ اقتصاد از ۲۵ اقتصاد برتر دنیا در این منطقه هستند، ۱۴ ارتش از ۲۵ ارتش بزرگ جهان به آسیا تعلق دارند و ۴ کشور از مجموع ۹ کشور دارای سلاح هسته‌ای در آسیا هستند. این منطقه به تنهایی عامل رشد ۷۰ درصدی در تولید ناخالص جهانی طی یک دهه گذشته بوده و سیاستمداران در واشنگتن معتقدند در صورتی که ایالات متحده تمایل دارد همچنان قدرت و نفوذ خود را حفظ کند، باید بسیار بیش از گذشته بر منطقه آسیا متمرکز داشته باشد و توسعه نفوذ چین را مهار کند.

در همین راستا، جیک سالیوان برای اولین بار به‌عنوان مشاور امنیت ملی رئیس جمهور آمریکا عازم چین شد و برای پنجمین بار طی ۱۸ ماه گذشته با وانگ یی، دبیرمات ارشد حزب کمونیست و وزیر امور خارجه چین دیدار و گفت‌وگو کرد. او در این سفر دیداری مهم نیز با شی جن پینگ، رهبر چین داشت. هر چند این مذاکرات نشانه‌ای از کارآمدی کانال‌های ارتباطی میان پکن و واشنگتن به حساب می‌آید اما سفر سه‌روزه سالیوان به چین دست کم در موضوعات مورد اختلاف باعث نشد که پیشرفتی حاصل شود و اختلافات اساسی آمریکا و چین بدون چشم‌اندازی برای حل و فصل آن‌ها در کوتاه‌مدت یا میان‌مدت همچنان پابرجا هستند. وزارت امور خارجه چین در بیانیه‌ای که یک هفته پیش از سفر سالیوان منتشر کرده بود در خصوص وضعیت روابط دو جانبه با واشنگتن نوشت که ایالات متحده باید کارهای زیادی برای ترمیم رابطه با چین انجام دهد اما آن‌ها هنوز به دنبال «مهار و سرکوب چین» هستند.

سالیوان نیز در پایان سفر اعلام کرد که دو طرف به توافق جدیدی در مورد دریای چین جنوبی نرسیدند و در مورد مسائل امنیتی، اقتصادی و تجاری نیز «بحث‌های عمیقی» میان آن‌ها صورت گرفت.

از جنگ اوکراین تا گره کور تایوان

مهم‌ترین نقاط عطف در گفت‌وگوهای سالیوان با مقام‌های ارشد چین، موضوع جنگ اوکراین و همچنین حمایت‌های ایالات متحده از تایوان بود.

مشاور امنیت ملی رئیس جمهور آمریکا از چین خواست که حمایت‌های اقتصادی از روسیه را کاهش دهد و برای پایان یافتن جنگ در اوکراین کمک کند.

چین یکی از بزرگترین خریداران نفت و گاز روسیه است و صادرات انرژی روسیه به چین به مسکو کمک می‌کند تا در شرایط تحریم بتواند مشکلات اقتصادی خود را رفع کند. مقام‌های آمریکایی مدعی هستند که پکن برخی تکنولوژی‌ها را کاربرد دوگانه را به روسیه صادر می‌کند که مسکو از آن‌ها در میدان نبرد بهره می‌گیرد.

مقام‌های ارشد چین نیز بر مواضع پیشین خود در خصوص بی‌طرفی در جنگ تأکید کردند و به انتقاد از رویکرد آمریکا در این جنگ پرداختند.

چینی‌ها در طی این دیدارها تأکید زیادی داشتند که حمایت‌های ایالات متحده از تایوان باید پایان یابد. در گذشته، شی جن پینگ تهدید کرده بود که اگر لازم باشد پکن از زور برای متحد ساختن دوباره تایوان یا سرزمین اصلی استفاده خواهد کرد. چین، همچنین آمریکا را متهم می‌کند که با ارسال تجهیزات نظامی پیشرفته و برقراری روابط دیپلماتیک در سطوح عالی به دنبال «استقلال تایوان» است.

وزارت امور خارجه چین به‌تازگی در بیانیه‌ای اعلام کرده است که «موضوع تایوان یکی از مهم‌ترین و کلیدی‌ترین خط قرمزهایی است که آمریکا نباید از آن عبور کند.»

روزنامه گاردین درباره جزئیات این دیدارها می‌نویسد: یکی از مهم‌ترین دیدارهای سالیوان با ژنرال ژانگ یوشیا، معاون کمیسیون مرکزی ارتش چین بود. سالیوان این نشست را نادر توصیف کرده و تأکید کرده است که هر دو طرف مسئولیت‌هایی برای جلوگیری از تبدیل شدن رقابت به تقابل دارند. او همچنین

هر چند این مذاکرات نشانه‌ای از کارآمدی کانال‌های ارتباطی میان پکن و واشنگتن به حساب می‌آید اما سفر سه‌روزه سالیوان به چین دست کم در موضوعات مورد اختلاف باعث نشد که پیشرفتی حاصل شود و اختلافات اساسی آمریکا و چین بدون چشم‌اندازی برای حل و فصل آن‌ها در کوتاه‌مدت یا میان‌مدت همچنان پابرجا هستند. وزارت امور خارجه چین در بیانیه‌ای که یک هفته پیش از سفر سالیوان منتشر کرده بود در خصوص وضعیت روابط دو جانبه با واشنگتن نوشت که ایالات متحده باید کارهای زیادی برای ترمیم رابطه با چین انجام دهد اما آن‌ها هنوز به دنبال «مهار و سرکوب چین» هستند.

گفته است که با توجه به این مسئولیت‌ها به‌ویژه در عرصه نظامی این دیدار بسیار حائز اهمیت بود.

به‌نوشته این روزنامه مهم‌ترین دستاورد این دیدار، توافق برای نشست‌های منظم مقام‌های ارشد نظامی دو کشور بود. در این دیدار، ژنرال ژانگ صریحاً به سالیوان گفته است که «اتحاد دوباره تایوان با سرزمین اصلی» مأموریت و مسئولیت مهم ارتش چین است و در مقابل سالیوان تصریح کرده است که حفظ صلح در تایوان و آزادی کشتیرانی در آب‌های بین‌المللی باید تضمین شود.

وانگ یی، وزیر امور خارجه چین نیز در دیدار با سالیوان موضوع تایوان را پیش کشید. او گفت که استقلال تایوان مهم‌ترین تهدید علیه امنیت و ثبات در منطقه است و از آمریکا خواست که به جای «ارسال تسلیحات به تایوان» از «اتحاد صلح‌آمیز دوباره تایوان و چین» حمایت کند.

براساس روایت کاخ سفید از مذاکرات، در مقابل این صحبت‌های وزیر خارجه چین، سالیوان موضوع اقدامات نظامی و اقتصادی یکجانبه چین علیه تایوان را پیش کشیده و همچنین اقدامات پکن در دریای چین جنوبی را «عامل بی‌ثباتی» توصیف کرده است.

محدودیت صادرات تکنولوژی

جیک سالیوان از جمله مقام‌های تأثیرگذار در دولت بایدن است که در طراحی سیاست محدودیت ارسال تکنولوژی به چین نقش ویژه‌ای داشت. در راستای این سیاست، ایالات متحده ارسال تجهیزاتاتی نظیر میکروچیپ‌های پیشرفته یا نیمه‌رساناها را به چین محدود می‌کند.

دلایل بسیاری برای طراحی این سیاست مطرح می‌شود. در واقعیت، آمریکا نگران است که فناوری‌های پیشرفته در دست چین قرار گیرد و برای تقویت توان نظامی و توسعه تسلیحات پیشرفته مورد استفاده قرار گیرد. به‌ویژه در حوزه‌های حساس مانند هوش مصنوعی و محاسبات کوانتومی، پیشرفت‌های چین می‌تواند برتری نظامی آمریکا را به چالش بکشد. از طرفی، حفظ برتری تکنولوژیکی، یکی از اولویت‌های اصلی آمریکا است. با محدود کردن دسترسی چین به فناوری‌های پیشرفته، آمریکا سعی دارد از پیشرفت سریع چین در این حوزه‌ها جلوگیری کرده و برتری خود را حفظ کند. نگرانی از انتقال فناوری‌های پیشرفته به چین و تقویت توانایی‌های رقیب، یکی دیگر از

گفت‌وگو بد

درباره سفر جیک سالیوان مشاور امنیت

دلایل اصلی این محدودیت‌هاست. آمریکا می‌خواهد از طریق این محدودیت‌ها، از انتقال دانش فنی به چین جلوگیری کند. همچنین آمریکا نگران نقض حقوق مالکیت فکری شرکت‌های آمریکایی در چین است و محدودیت‌های صادراتی را ابزاری برای محافظت از این حقوق می‌داند.

چین در مقابل باور دارد این سیاست، حق توسعه صلح‌آمیز آن‌ها را نقض کرده و مانع از شکل‌گیری رقابتی سالم میان پکن و واشنگتن شده است.

این محدودیت‌ها می‌توانند بر رشد اقتصادی چین، به‌ویژه در بخش‌های فناوری محور، تأثیر منفی بگذارند و ممکن است تنش‌ها میان دو ابرقدرت را افزایش داده و به تشدید جنگ تجاری میان آنها منجر شود. محدودیت‌های اعمال‌شده از سوی آمریکا که اولین بار در اکتبر ۲۰۲۲ از آن‌ها رونمایی شد، باعث شده فعالیت‌های اقتصادی بسیاری از کشورها را چین دچار مشکل شود. روشن نیست که نتیجه اعمال این سیاست در بلندمدت چه خواهد بود اما چین برای خنثی‌سازی محدودیت‌ها از یک سو سرمایه‌گذاری عظیمی برای توسعه بیشتر فناوری‌های پیشرفته و خودکفایی در این زمینه انجام داده و از سوی دیگر، از طریق واسطه‌ها تلاش می‌کند تا تکنولوژی‌های ممنوعه آمریکایی را به چین وارد کند.

مقام‌های چینی در دیدار با سالیوان خواستار رفع محدودیت‌های تجاری علیه چین شدند اما مشاور امنیت ملی آمریکا پاسخ داد که ایالات متحده به جلوگیری از صادرات تکنولوژی‌های پیشرفته «که امنیت ملی آمریکا را تضعیف می‌کنند» ادامه خواهد داد.

دیدار غیر منتظره با «شی» و یک تصمیم مهم

شی جن پینگ، رهبر چین در آخرین روز سفر سالیوان به این کشور با او دیدار کرد. در شرایطی که این دیدار جزو برنامه‌های از پیش تعیین‌شده سفر نبود اما به باور دو طرف کمک زیادی به هماهنگی‌ها در خصوص برنامه‌های آینده دو کشور کرد.

شی در این دیدار گفت که چین به یک رابطه پایدار با واشنگتن متعهد است. او همچنین گفت: «در این دنیای متغیر و پر تلاطم، کشورها به همبستگی و هماهنگی نیاز دارند.... نه انزوا یا پسرفت.» مشاور امنیت ملی آمریکا هم تأکید

عکس: Xinhua